herpy

KAMELEONER

Matschie's Two-horned Chameleon

Kinyongia matschiei

Kinyongia matschiei er den største arten i slekten *Kinyongia*, en kameleon med et par fremstående neschorn og en lang gripehale fra skogene i Øst-Usambara i Tanzania. Den er sky, truet i naturen og svært sjelden i fangenskap, så det finnes bare lite kunnskap om stell og pleie.

Familie: Chamaeleonidae Tidligere navn: *Chamaeleon matschiei; Chamaeleon fischeri matschiei*

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**36-41 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**5-8 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Trelevende**
Biotop	**Regnskog og fjellskog**
Vanskelighetsgrad	**Ekspert**

STELL

Min. terrarium	**90 × 60 × 150 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**20-25 °C**
Varmeplass	**26-28 °C**
Temperatur, natt	**12-16 °C**
Luftfuktighet	**50-100 %**
Vann	**Ingen vannskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 2
Kosthold	**Insekter**
Holdes	**Alene**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kullstørrelse	**12-20 egg**
Inkubasjon	**390-400 dager** ved 20-22 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
EU-vedlegg	**Vedlegg B**
IUCN	**Sterkt truet (EN)**

Om arten

Kinyongia matschiei er en stor, kraftig bygd kameleon og den største arten i slekten *Kinyongia*. Hannene blir opptil 41 cm inkludert hale, hunnene opptil 36 cm. Arten har et par lange, flate neschorn som sitter parallelt eller svakt spredt. De er lengst hos hannen, der de kan nå omtrent 20 mm, og mye kortere hos hunnen. Halen er lang og kan gripe rundt greiner. Grunnfargen er grønn, og fargen skifter med humør, lys og temperatur.

Arten ble beskrevet av Franz Werner i 1895 etter dyr fra Derema i Øst-Usambara og er oppkalt etter zoologen Paul Matschie. I mange år ble den regnet som en underart av *Kinyongia fischeri*, men den hører til en egen art som bare lever i Øst-Usambara. *Kinyongia vosseleri* lever i de samme skogene og ligner den så mye at de er vanskelige å skille fra hverandre. Den avgjørende forskjellen er at hunnen hos *K. matschiei* har neschorn, mens hunnen hos *K. vosseleri* mangler dem.

Arten er rask, nysgjerrig og aktiv, men også sky. Den skjuler seg gjerne i tett vegetasjon. *K. matschiei* har aldri vært utbredt i fangenskap. Tanzania eksporterer ikke lenger ville kameleoner, og arten finnes nesten ikke i europeiske avlsgrupper. Den er en art for svært erfarne kameleonholdere. For en kameleon er den langlivet: dyr som kommer inn som voksne, kan leve minst fem år i fangenskap.

Utbredelse og leveområde

Kinyongia matschiei finnes bare i Øst-Usambara-fjellene i det nordøstlige Tanzania. Typelokaliteten er Derema, og arten lever opptil omtrent 1.500 m over havet. Utbredelsen dekker omtrent 800 km² isolerte skogflekker, men området der arten reelt forekommer, er under 300 km².

Bestanden går tilbake fordi skogen ryddes. *K. matschiei* kan sees i forstyrret skog ved skogkanten, men ikke i fullt omlagte områder som plantasjer. I Vest-Usambara finnes den nært beslektede *Kinyongia multituberculata*, og i Øst-Usambara deler *Kinyongia vosseleri*, *Kinyongia tenuis* og *Trioceros deremensis* leveområde med arten.

> **Naturlig utbredelse:** Tanzania.

LEVEOMRÅDE

Arten lever i fuktig skog i Øst-Usambara, fra lavere skråninger opp til omtrent 1.500 m. Den er knyttet til trær og busker og ferdes i den tette underskogen og i trekronenes nederste lag, der den sover på tynne greiner om natten. Skogen er fuktig og ofte tåkete, med mild luft om dagen og kjøligere netter.

Presise klimadata for arten er ikke dokumentert. Skogtypen er den samme som hos andre kameleoner i østafrikanske fjellskoger: høy luftfuktighet, regelmessig regn eller tåke og en tydelig forskjell mellom dag og natt. Det er dette klimaet et terrarium skal etterligne.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

Stell

TERRARIET

Det finnes bare lite kunnskap om stell og pleie av *Kinyongia matschiei*. Klimaet i Øst-Usambara er fuktig og mildt med kjølige netter, og arten har de samme kravene som andre fjellkameleoner. Tallene for temperatur, lys og fôr er hentet fra *Trioceros jacksonii*. *Kinyongia fischeri* og *Kinyongia multituberculata* er nære slektninger med samme behov, og *Kinyongia tenuis* og *Trioceros deremensis* lever i de samme skogene.

Et voksent dyr trenger et høyt, godt ventilert terrarium på minst 90 × 60 × 150 cm (lengde × bredde × høyde). Arten er den største i slekten, beveger seg mye og er rask, så større er bedre. Et nettterrarium gir den friske luften som kameleoner trenger og tåler de daglige sprayingene bedre enn glass, mens et terrarium med glassfront og nettlokk holder fuktigheten bedre i tørre rom. Uansett type må luften kunne skiftes, ellers samler det seg stillestående luft og bakterier som gir luftveisinfeksjoner.

Innredningen skal være tett og grønn. Arten er sky og krever mye dekning, ellers stresses den. Fyll terrariet med levende planter, for eksempel ficus og schefflera, og med skråstilte greiner i ulike tykkelser, slik at dyret kan klatre og skjule seg. Hold minst to tredjedeler av volumet bevokst. Sett gjerne ugjennomsiktige plater på sidene, slik at dyret ikke kan se ut, og lag et lite kikkhull til kontroll. Bunnen dekkes av et lett drenslag, slik at vannet kan renne av, for eksempel leca-kuler under jord og bark, og et dryppbrett samler søl. Ingen sand eller småstein som dyret kan komme til å svelge.

Hold bare ett dyr i hvert terrarium. Arten er en einstøing og stresses av synskontakt med artsfrender, så to dyr må stå i hvert sitt terrarium uten utsikt til hverandre.

Les mer: Terrarieoppsett og bioaktiv bunn

TEMPERATUR

Om dagen skal terrariet holde 20-25 °C. Over en greinet solplass i den øverste delen av terrariet kan overflaten nå 26-28 °C i noen få timer om morgenen og ettermiddagen. Arten lever i fjellskog og tåler ikke høy varme, så temperaturen må aldri komme over 28 °C. Om natten skal den falle til 12-16 °C, og denne forskjellen mellom dag og natt er viktig for dyrets velbefinnende. Slå av varmen om natten.

Bruk en varmelampe med keramisk fatning utenfor terrariet, slik at dyret ikke kan røre pæren. Mål med et digitalt termometer både øverst og nederst og med et infrarødt termometer på solplassen. Søker dyret mot bunnen og gaper, er det for varmt. Sitter det sammenkrøpet og mørkt og sover om dagen, er det for kaldt.

Les mer: Varme og temperatur

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal variere. Om natten skal den være nær 100 %, og om dagen kan den falle til omtrent 50 %, slik at terrariet tørker av. Konstant høy fuktighet gir muggsopp og luftveisinfeksjoner. Hold terrariet fuktig med en daglig spraying om morgenen og om kvelden, hver på minst ett minutt, og supplér gjerne med en tåkemaskin om natten. Avbryt tåkemaskinen mens varmelampen er tent, ellers kan luften bli for varm. Bruk destillert vann eller osmosevann i tåkemaskinen og rengjør den hver uke.

Arten drikker ikke av skåler, men av vanndråper på blader. Et drypp- eller regnanlegg som gir dråper på bladene i flere minutter om gangen, er den sikreste måten å gi vann på. Vann i form av dråper er avgjørende for væskebalansen, og dehydrering er en av de hyppigste årsakene til sykdom hos kameleoner. Tegn er innsunkne øyne, tørr hud og seigt, gult urat.

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og trenger kraftig lys 11-12 timer om dagen. Sett ett eller to T5 HO-rør på 6.500 K eller en kraftig LED-lampe for planter over terrariet. Det gir lys til plantene og klare farger hos dyret.

UVB er nødvendig hos dagaktive kameleoner, fordi det gir vitamin D3 og forebygger beinsykdom. Arten er skogsbeboende og hører omtrent til Ferguson-sone 2: et T5 HO-rør på 6-7 % over solplassen i en reflekterende armatur. Målet er en UV-indeks på 2-3 ved dyrets rygg på solplassen og lavere lenger ned. Rør og dyr skal bare adskilles av nett, for UVB går ikke gjennom glass eller plast. Avstanden avhenger av rør og nett og bør kontrolleres med en UV-måler. Bytt UVB-røret hvert år, selv om det fortsatt lyser.

Les mer: Lys og UVB Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

FÔRING

Kinyongia matschiei spiser insekter. Arten tar alt som kan være i munnen, og er særlig glad i silkeorm. Gi en variert kost av sirisser, gresshopper, dubia-kakerlakker, silkeorm, vepselarver, larver av svart soldatflue, hornorm og andre bløte insekter. Melorm, superorm og voksorm gis bare som tilfeldig godbit. Insektene må høyst være like store som avstanden mellom dyrets øyne.

Gi nyklekte og unge dyr fôr to ganger om dagen i så store mengder som de vil spise. Voksne dyr får 6-8 insekter annenhver dag, justert etter vekt. Har dyret tendens til fedme, reduseres mengden. Vei dyret hver måned.

Støv insektene med kalk uten D3 ved de fleste fôringer og med et multivitamin med retinol (ikke betakaroten) en gang imellom. Gi insektene næringsrikt fôr i minst et døgn før fôring (gutload). Bruk oppdrettede insekter og aldri fangede. Kameleoner drikker ikke av skåler, så vann gis som dråper (se Fuktighet).

Les mer: Fôrdyr: hold og avl

ATFERD OG HÅNDTERING

Kinyongia matschiei er sky og stresses lett. Når arten er redd, blir fargen mørk og stripete, og dyret gjemmer seg i løvverket eller kryper ned en gren. Hold stille og rolige omgivelser, og sett terrariet slik at dyret ikke kan se ut i stuen hele dagen.

Håndtering er ikke nødvendig og bør begrenses til nødvendig stell og dyrlegebesøk. Kameleoner har ikke godt av å bli klappet. Når dyret skal flyttes, la det gå over på hånden din i stedet for å gripe tak. Gi fred og rolige bevegelser.

Arten beveger seg mye og er rask. Den må derfor ha plass til å klatre rundt, og et dyr som hele tiden løper langs nettet, tyder på stress eller et terrarium som er for lite. Hold ett dyr per terrarium.

Nye dyr må få avføringen undersøkt for parasitter og behandles etter behov. Når parasittene er borte, er arten en hardfør kameleon.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen er større enn hunnen og har lengre neschorn: hos hannen kan de nå omtrent 20 mm, og hos hunnen er de mye kortere. Kjønnet ses derfor tydelig på hornene, men også på halebasen, som er bredere hos hannen. Alder og størrelse ved kjønnsmodning er ikke dokumentert hos arten.

PARRING

Paring og forberedelse er ikke dokumentert hos arten. Hos nært beslektede fjellkameleoner holdes hannen og hunnen i hvert sitt terrarium og samles bare kort når hunnen er mottakelig. Hunnen viser at hun ikke vil pares, ved å bli mørk og åpne munnen. Hannen må tas bort hvis hun viser tydelige tegn på stress.

EGGLEGGING OG KULL

Arten legger egg. Drektigheten varer omtrent to måneder. Kullstørrelsen er ikke dokumentert for arten; tallet i faktaboksen, 12-20 egg, er hentet fra *Kinyongia fischeri*. En drektig hunn må ha en bøtte eller en kasse med 30-40 cm fuktig, løs jord der hun kan grave en gang og legge eggene. Uten egnet sted kan hun holde eggene tilbake, og det kan gi livstruende eggleggingsvansker. En drektig hunn trenger ekstra kalk og rikelig med vann.

INKUBASJON

Eggene ligger i en lukket beholder med fuktig vermikulitt eller perlitt. De skal være fuktige, men ikke våte, og må ikke vendes. Rugetiden er uvanlig lang: omtrent 13 måneder ved romtemperatur, omtrent 20-22 °C, uten ekstra varme. En mer presis rugetemperatur er ikke dokumentert. Ved stabil romtemperatur klekkes nesten alle egg.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene klekkes med en svært lang hale. Oppdrett er ikke dokumentert for arten. Hos nært beslektede arter får ungene et lite nettterrarium med tett vegetasjon, daglig fôr av bananfluer (*Drosophila hydei*) og små sirisser i størrelse etter ungenes hoder, kalk og dryppvann. Hver unge skal sitte alene i sitt eget terrarium fra første dag.

Helse og vanlige feil

De fleste sykdommer skyldes feil miljø: for lite vann, for lite UVB, for høy varme eller for ensidig fôr. De typiske problemene er:

- Dehydrering ved for lite drypp- eller sprayvann. Tegn er innsunkne øyne og seigt, gult urat.
- Beinskjørhet (metabolsk beinsykdom) ved for lite UVB og kalk.
- Parasitter, særlig hos nyinnkjøpte dyr. Få en avføringsprøve undersøkt hos en dyrlege og få dem behandlet etter behov.
- Luftveisinfeksjon ved stillestående luft, konstant fuktighet eller for kalde netter. Tegn er åpen munn, boblende pust og slim.
- Eggleggingsvansker hos hunner, som krever dyrlege.

Et friskt dyr har åpne, klare øyne, glatt hud, skifter farge naturlig og spiser regelmessig. Vei dyret hver måned. Et vekttap på 10 % eller mer tyder på sykdom. Kameleoner skjuler sykdom, så ta dyret til en dyrlege med erfaring med krypdyr hvis det holder øynene lukket, ikke spiser, går ned i vekt eller sitter mørkt og sammenkrøpet. Arten er truet i naturen, og viltfangede dyr er svekket av transport, så velg alltid oppdrettede dyr.

Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.